

Dierbaarheid in de stad

door: Remco Reijke

Remco Reijke is naast co-owner van Island, atelier voor stedenbouw werkzaam als parttime lecturer Urban Design werkzaam aan de Hogeschool Utrecht.

'Efteling in de stad'

Op initiatief van oud-student Pimm Terhorst onderzocht Remco Reijke in 2018 met een groep studenten van de HU de belevingswaarde van De Dorpsstraat. Referentie was 'De Efteling' waar mensen vrijwillig soms lange tijd in de rij staan voor een attractie.

Een dierbare stad

De plek waar we leven bepaalt in grote mate hoe we ons voelen. Dat ligt niet alleen aan de stenen en het groen waaruit onze leefomgeving is opgebouwd. Ook de 'zachte' waarden bepalen hoe wij de omgeving beleven. En zo'n omgeving kan heel dierbaar zijn voor mensen. Dat geldt voor meer dan onze directe leefomgeving. Ook in de stad zijn er meestal specifieke plekken, straten, pleinen of parken waar we goede herinneringen aan hebben. Zoals een pleintje waar we vaak kwamen met iemand die we lief hadden of een park waar we ons altijd fijn voelen.

Vaak zijn het associaties, verhalen, herinneringen, geluiden, geuren en gedachten die kleven aan de tastbare stenen van een plek, die maken of zo'n plek ons dierbaar is of niet. En als mensen zich hechten aan een plek, dan is dat een belangrijke kwaliteit. Want als een plek ons dierbaar is, dan zorgen we er meestal goed voor. Een dierbare omgeving is dus een duurzame omgeving!

Individuele versus collectieve beleving

Gaat het bij onze eigen woonomgeving vaak om een individuele beleving, in de stad zijn het de collectieve verhalen en ervaringen die maken of plekken wel of niet gewaardeerd worden. De meest geliefde steden zijn vaak steden waar volop ruimte is voor de bestaande verhalen én voor het creëren van nieuwe herinneringen. Soms heeft een stad simpelweg tijd nodig om die verhalen te laten ontstaan en gaan zorgen voor een complexe gelaagdheid die maakt dat mensen zich er thuis gaan voelen.

Onze opgave als ontwerpers is om omgevingen te ontwerpen waar mensen zich aan kunnen hechten. Met respect voor de bestaande verhalen en ruimte voor het laten groeien van nieuwe herinneringen. Al die oude en nieuwe plekken die in het individuele en collectieve geheugen een plaats hebben of krijgen, vormen samen een dierbare stad. En dragen bij aan een duurzame ontwikkeling van onze leefomgeving.

Hoe doe je dat?

Als je wilt voortbouwen op bestaande kwaliteiten, moet je kennis hebben over wat die kwaliteiten zijn en hoe ze gewaardeerd worden. Het gaat dan dus niet alleen om een ruimtelijke analyse, zoals de stedenbouwkundige of

Tichelberg

Het dierbaarst in onze stad Zoetermeer is onze woonplek aan de Tichelberg. Daar wonen we nu bijna 48 jaar en het bevalt ons nog altijd. Het huis zelf, een mooie split-level, het woondek met patio en een groene oase in de vorm van de luin. En natuurlijk de buurt en daarop aansluitend het Westerpark. Hoe groen wil je het hebben...

Willem Hermans | stedenbouwkundige
fotografie: Willem Hermans

landschapsarchitect die gewend is te doen. Of een cultuurhistorische analyse, waar de ervaring van erfgoeddeskundige of cultuurhistoricus ligt. Nee, het gaat ook om de waarden, waardering en dierbaarheid die gevoeld worden door de bewoners en gebruikers van een gebied. Die kunnen vaak juist de sleutel vormen om de verbanden te leggen tussen de verschillende analyses en prioriteiten aan te kunnen geven. Vervolgens heb je een methode nodig waarbij die kennis integraal deel wordt van de ontwerpogave. Want met de wetenschap over de kwaliteiten en waarderingen van plekken, kan het zijn dat de opgave voor een plek verandert. Ruimtelijke ordening gaat namelijk niet alleen over (veranderingen in) de fysieke omgeving; het betekent ook het waarderen van de geschiedenis, de verhalen, de betekenissen van een plek.

Dierbaarheidsonderzoek

Dierbaarheid bestaat uit 'zachte' waarden als herinneringen, associaties, verhalen en gedachten die kleven aan het tastbare steen van de 'harde stad'. Op een intuïtieve én actieve manier krijgen bewoners de mogelijkheid om in kaart te brengen wat voor hen de betekenis van hun omgeving is. De verzamelde informatie biedt ontwerpers duidelijk inzicht in wat er in de leefomgeving wel, of juist niet, gewaardeerd wordt. Om daar achter te komen ontwikkelden wij een manier van inventariseren, waarbij zichtbaar wordt wat bewoners in hun leefomgeving waarderen: het dierbaarheidsonderzoek.

Een dierbaarheidsonderzoek is géén vervanging van een ruimtelijke analyse, maar een toevoeging daarop. Het kan observaties uit de meer objectieve analyse onderschrijven of juist tegenspreken. In beide gevallen biedt het aanknopingspunten waarmee keuzes in het ontwerpproces gedaan kunnen worden. Op deze manier worden als het ware de ruimtelijke uitgangspunten van de ontwerpogave 'geladen'. Het ontwerp is vanaf dat moment een middel – en niet het einddoel – geworden om een passende en betekenisvolle invulling

De Plataan

In de groen ruimte achter de Toverberg in Meerzicht staan drie witte elementen. Een van de elementen is een rechthoekig frame met daarin een plataan. De spanning tussen de gemaakte structuur en de boom is fascinerend. Voor mij is deze plataan een dierbare plek. Vaak maak ik op de terugweg van een overleg op het huisadres van mede-schatbewaker Willem Hermans een ommetje om te kijken hoe de plataan erbij staat. Ik volg de seizoenen en zie hoe de boom stoelt met het frame. De eerste keer deed mij het denken aan de strip *'De koorts van Urbicande'* uit de serie *'De Duistere steden'* van François Schuiten. Een serie die een grote inspiratiebron vormde tijdens mijn afstuderen aan de Academie van Bouwkunst Rotterdam. Het omgevingsontwerp is van Frank Cardinaal. Rond 2000 heeft Hans Blok met goed gevoel voor het oorspronkelijke ontwerp het landschappelijke deel en buurtgroen opgeschoond.

Alcuin Olthof – architect
fotografie: Alcuin Olthof

voor de plek te vinden. Het dierbaarheidsonderzoek bestaat uit verschillende onderdelen. Voor het onderzoek worden de deelnemers gevraagd een enquête in te vullen, waarin bijvoorbeeld gevraagd wordt naar hun dierbaarste plekken in de stad en de plekken waar ze liever niet komen. Daarnaast wordt de deelnemers gevraagd een aantal dagen hun (dagelijkse) routes te tracken en aan te tekenen welke positieve en negatieve ze bij bepaalde plekken op die routes hebben. Met behulp hiervan wordt een kaartbeeld opgebouwd dat iets zegt over het daadwerkelijke gebruik van het netwerk. Uiteindelijk geeft het een beeld geeft over de waardering van de verschillende plekken in het netwerk, wat is dierbaar en wat niet.

Dierbaar Zoetermeer

Wat Zoetermeer zo interessant maakt is dat er twee werelden lang naast elkaar hebben gelegen. De kleine historische kern en de grote uitbreidingswijken. Het zou de moeite waard zijn te onderzoeken welke plekken in de stad het meest gewaardeerd worden. Is vooral de historische dorpsstraat mensen dierbaar of zijn er in de loop van de tijd ook andere dierbare plekken ontstaan? Zijn er in de loop der tijd herinneringen en verhalen gegroeid die maken dat mensen zich zijn gaan hechten aan bepaalde plekken? Waar liggen die plekken en waar heeft de waardering mee te maken. Zijn het individuele herinneringen of zijn er collectieve waarden die maken dat sommige plekken meer gewaardeerd worden dan andere.

Heb je ook zo'n
bijzondere en dierbare
plek?
Laat het ons weten door
het sturen van je verhaal
met een goede (HD) foto

info@schatbewakers.nl